

Opplæringslovutvalget

Oslo, 13. september 2019

Innspill til opplæringslovutvalget

Vi viser til tidligere innsendte innspill til Opplæringslovutvalget til de utvalgte temaene utvalget selv har bedt om innspill til. Vi vil i tillegg å gjøre utvalget oppmerksom på andre viktige faktorer for å få en god Opplæringslov som setter høye mål for grunnopplæringen.

Lektorlaget ber Opplæringslovutvalget foreslå:

- spesifiserte kompetansekrav for undervisning i alle fag, og på alle trinn
- å gi lærere og lektorer rett og plikt til jevnlig etter- og videreutdanning.
- å beskytte lærer- og lektortitlene
- å utrede og vurdere innføring av en sertifiseringsordning

Fagkompetanse gir bedre læring

Lærernes og lektorenes fagkompetanse i faget det undervises i, har stor betydning for elevenes læringsutbytte. Det er dokumentert at mer vektlegging av faglighet og faglige krav gir bedre læring, bedre læringsmiljø og redusert frafall i skolen. Norsk skole trenger derfor kompetansekrav i alle fag, på alle trinn i skolen. For at lærere og lektorer skal kunne holde seg oppdatert på kunnskapsutviklingen innenfor sine fag, må lærere og lektorer må få rett og plikt til etter- og videreutdanning. Dagens lovparagraf §10-8 er ikke konkretisert i forskrift, og følges etter våre erfaringer i liten grad opp av skoleeier. Dette bør derfor lov- og forskriftsfestes tydeligere og mer konkret i ny opplæringslov.

Still kompetansekrav for undervisning i alle fag, og på alle trinn

Opplæringslovens kapittel 10 omhandler skolens personell. § 10-1 stiller krav til faglig og pedagogisk kompetanse ved tilsetting i undervisningsstilling. § 10-2 stiller krav om relevant kompetanse i undervisningsfag. De konkrete kvalifikasjonskravene til utdanning og undervisning fremgår av opplæringsforskriftens § 14-3 for ungdomsskolen, og i § 14-4 for den videregående skole. Disse bestemmelsene i lov og forskrift ønsker Norsk Lektorlag at opplæringslovutvalget viderefører og styrker i forslaget til ny lov.

Lovens nåværende dispensasjonsmuligheter i utdanningskrav i opplæringslovens §10-6 og § 10-6a skal være en snever unntaksmulighet fra hovedregelen om at formelt faglig kvalifisert undervisningspersonell skal ansettes. Det er vår erfaring at disse bestemmelsene ikke virker etter sin

hensikt. Vi ber Opplæringslovutvalget om å presisere vilkår som gir en ytterligere innskrenkning, og at det tydeliggjøres at unntaksbestemmelsene skal brukes så lite som mulig.

Kompetansekravene må økes generelt for undervisningspersonale i skoleverket. Det foreligger omfattende forskning som dokumenter betydningen av undervisningspersonalets kompetanse for elevenes læring. Lektorer med høy faglig kompetanse gir bedre elevprestasjoner. Dette underbygger behovet for kompetansekrav. Norsk Lektorlag mener kompetansekrav bør innføres i alle undervisningsfag på alle trinn.¹

Forskriftens § 14-4 sier at den som skal tilsettes i undervisningsstilling i studieforberedende fag i den videregående skolen, må ha universitets- eller høgskoleutdanning som samlet utgjør minst 240 studiepoeng, inklusivt pedagogisk utdanning, og for å undervise i fag / fagområder der vedkommende har minst 60 studiepoeng relevant utdanning. Norsk Lektorlag ønsker at forskriftens kvalifikasjonskrav heves, slik at de som skal undervise på studiespesialiserende programområde i videregående skole skal ha minst utdanning på masternivå. Da Stortinget skjerpet kompetansekravene for å undervise var det kun i grunnskolen disse fikk tilbakevirkende kraft fra 2025, ikke i videregående skole. Sammen med mangelen på nasjonale regler som kvalitetssikrer rektors relevansvurdering av undervisningskompetanse gir dette en vedvarende utfordrende situasjon i videregående skole.

Behov for kompetansekrav i skoleverket er stort dersom Norge ønsker å opprettholde og styrke et godt utdanningsnivå. OECD-rapporten TALIS 2018 viser at andelen lærere med utdanning på master-nivå (ISCED Level 7) i Norge er 34 %, 10 % lavere enn OECD-snittet. Tilsvarende tall for Sverige er 64,9 %, i Finland er den 90,6 %.²

For å kunne realisere elevers rett til tilpasset opplæring må lærerne ha høy kompetanse i faget de underviser i. Kompetansekravene bør tilsvare fagets nivå. I grunnskolen bør alle lærere ha minst ett års (60 studiepoeng) faglig fordypning i sine undervisningsfag. Også for ungdomstrinnet bør kompetansekravet være minimum 60 studiepoeng i alle fag, ikke bare i matematikk, norsk og engelsk. I videregående skole må dagens kompetansekrav om 60 studiepoeng i faget være et absolutt minimum og omfatte alle lærere. Som et langsiktig mål bør det i studiespesialiserende programområde stilles krav om minimum 90 relevante studiepoeng i faget.

Virkningen av «lektoreffekten» er vel dokumentert. Kompetente lærere er viktig for at alle elever skal få samme muligheter i skolen. Faglig trygge lærere er bra for skolemiljøet og viktig for at alle skal få god, tilpasset opplæring. TIMSS³ 2015 dokumenterer at lektorer og lærere med solid kompetanse er med på å utjevne hvordan ulik hjemmebakgrunn påvirker hva elevene klarer å lære.⁴

Analyser av **nasjonale prøver** dokumenterer at elevresultatene blir 5,6 poeng bedre hvis læreren er lektor, enn hvis læreren er adjunkt.⁵ Lektoreffekten er nesten like stor som betydningen av at elevens mor har høyere utdanning i forhold til om hun kun har grunnskoleutdanning.

¹ <https://www.norsklektorlag.no/nyhetsarkiv-2018/innfor-kompetansekrav-for-a-undervise-i-alle-fag-og-pa-alle-trinn-article1889-305.html>

² Se https://read.oecd-ilibrary.org/education/talis-2018-results-volume-i_dd6dd4bc-en#page7, s 127, figur 1.4.3.

³ TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) er en internasjonal undersøkelse som måler elevens kompetanse i matematikk og naturfag. Den gjennomføres på barnetrinnet og på ungdomstrinnet hvert fjerde år, første gang var i 1995.

⁴ https://www.uv.uio.no/ils/forskning/aktuelt/aktuelle-saker/2016/timss_2015.html

⁵ <https://www.norsklektorlag.no/nyhetsarkiv-2010/nasjonale-prover-analysert-article359-226.html>

Forskningsrapporten "Lærerkompetanse og elevresultater i ungdomsskolen" fra Senter for økonomisk forskning (SØF) i 2008 peker på at en stor andel med universitetsutdannede lærere bidrar til bedre elevresultater, men det spiller liten rolle hvilken fagspesialisering de har fra universitetet. Prosjektet **Forskning på individuell vurdering i skolen** (FIVIS) peker på at lærernes «faglige og fagdidaktiske kompetanse har betydning for hvordan læreren forstår og operasjonaliserer arbeidet med vurdering. (---) Lærere med fagutdanning på universitet/høgskole og praktisk-pedagogisk utdanning scorer signifikant bedre på indikatoren individuell vurderingspraksis enn lærere med allmennlærerutdanning». FIVIS-prosjektet dokumenterer også at å gi god opplæring og å sette riktige karakterer henger nøye sammen med faglig trygghet og kompetanse.⁶

Det er viktig at alle lærere har tilstrekkelig formell faglig fordypning i det faget de skal undervise i, i tillegg til tilstrekkelig fagdidaktisk kompetanse.

På denne bakgrunn foreslår vi at bestemmelsene i opplæringsloven om krav til undervisningspersonell tydeliggjør kravene til undervisningspersonalets fagkompetanse.

Rett og plikt til etter- og videreutdanning

Opplæringsloven § 10-8 forplikter offentlige skoleeiere til å kartlegge og planlegge behovet for kompetanseutvikling. Lektorlaget har erfart at denne ikke overholdes.

Samfunnet og elevene trenger oppdatert undervisningspersonell i skolen. Lærere og lektorer har et stort behov for jevnlig faglig utvikling, siden de formidler dette til den oppvoksende generasjon, slik det for en rekke andre yrker er lovpålagt. Det er viktig at rett til relevant etter- og videreutdanning på et faglig tilfredsstillende nivå tilbys alle lærere i skolen.

Det finnes ingen god oversikt over hvordan skoleeiere følger opp opplæringslovens §10-8 krav om kompetanseutvikling. Norsk Lektorlag har etterlyst forskning og data som viser hva slags etter- og videreutdanning lektorene etterspør - og får. Siste kartlegging var i 2007. Norske lærere har den nest laveste tidsbruken på faglig og profesjonell utvikling av samtlige undersøkte land i TALIS-undersøkelsen (2013)⁷.

Slik opplæringslovens §10-8 nå praktiseres fungerer den ikke etter hensikten for våre medlemmer. Vår medlemsundersøkelse viser at bare 23 % opplever at Lektorkompetansen blir verdsatt.⁸ Bare 9 % har fått videreutdanning gjennom «Kompetanse for kvalitet», siden denne videreutdanningsstrategien i stor grad nå handler om å få på plass minimumskompetanse i fagene norsk, engelsk og matematikk (samt samisk og tegnspråk) for grunnskolelærere utdannet før 2014, Videreutdanningsstrategien adresserer ikke behovet høyt utdannet undervisningspersonale har for etter – og videreutdanning jfr. §10-8.

⁶ <https://www.sintef.no/prosjekter/forskning-pa-individuell-vurdering-i-skolen-fivis/> med sluttrapport på <https://www.udir.no/globalassets/upload/forskning/2015/fivis-sluttrapport-desember-2014.pdf>

⁷ Se <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/Talis-2013--Larerne-trives-og-far-mer-tilbakemelding/>

⁸ Norsk Lektorlag medlemsundersøkelse 2017

Det er ulike grupper lærere som har behov for videreutdanning.

- Lærere som ikke oppfyller kompetansekravene i fagene norsk, matematikk, engelsk, samisk og tegnspråk i grunnskolen og som er pålagt videreutdanning.
- De i videregående skole som er høyt utdannet, men som ikke fyller kompetansekravet om 60 studiepoeng i et fag de underviser i.⁹
- De som fyller alle kompetansekrav, men som trenger etter- og videreutdanning i eget fag.

Av våre medlemmer viser det seg at mange søker ikke om etter- og videreutdanning enten på grunn av mangel på relevant tilbud, eller de opplever at de har lave sjanser for støtte fra sin skoleleder/-eier til å gjøre dette eller de ønsker å ta et ekstra fag for å være skjermet mot mulige nedbemanninger ved egen skole. Vi mener §10-8 må inneholde en lovfestet eller forskriftsfestet individuell rett og plikt til videreutdanning for undervisningspersonell som bygger på den enkeltes eksisterende kompetanse og erfaring.

For å sikre høy kvalitet i videreutdanningstilbudet, er det behov for nasjonal styring og koordinering. Etableringen av et nasjonalt system hvor skoleeier er forpliktet til å rapportere om kompetanseutviklingen ved skolene kan bidra til dette.

For at et system for etter- og videreutdanning skal bli varig må denne fundamenteres enten i opplæringsloven selv eller i kompetanseforskriften, nåværende opplæringsforskrifts kapittel 14. Det må stilles strengere krav til kompetanse for å undervise og for å sette standpunktkarakterer, først og fremst for å forplikte skoleeierne.

Innføring av en sertifiseringsordning knyttet til undervisningskompetanse og til etter- og videreutdanning kan være et mulig og egnet tiltak som gjør skoleeierens ansvar mer forpliktende. En sertifiseringsordning kan organiseres enten som en generell sertifiseringsordning for skolens fagmiljø hvor kompetansesammensetningen blant lærere i fag/årstrinn holder et nasjonalt minimumsnivå, eller som en individuell sertifiseringsordning som blir mer spesifikk enn dagens ordning. Utviklingen av en god sertifiseringsordning er komplisert og må ta tid.

Om norske elever fremover skal møte undervisningspersonale som har oppdatert fagkompetanse i undervisningsfaget må videreutdanningssatsingen styrkes, og den må innrettes slik at flere lektorer og lærere får tilbud om relevant etter- og videreutdanning som oppdaterer og utvikler fagkompetansen.

Norsk Lektorlag ber om at opplæringslovutvalget ikke bare beholder den forpliktelsen som fremgår i lovens § 10-8, men at denne også styrkes.

Et forslag til ny tekst kan være:

§ 10-8. Kompetanseutvikling

Skoleeieren har ansvar for å ha riktig og nødvendig faglig kompetanse i virksomheten. Skoleeieren skal ha et system som gir undervisningspersonale, skoleledere og personale med særoppgaver i skoleverket rett til nødvendig kompetanseutvikling, med sikte på å fornye og utvide den faglige og pedagogiske kunnskapen og å holde seg orienterte om og være på høyde med utviklingen i skolen og samfunnet.

---

⁹ I motsetning til i grunnskolen har kompetansekravene ingen tilbakevirkende kraft i videregående skole.

Undervisningspersonale, skoleledere og personale med særoppgaver i skoleverket har en plikt til å holde seg faglig oppdaterte i samsvar med gjeldende faglige krav.

Skoleeier skal påse at undervisningspersonalet oppfyller lovpålagte krav til kompetanse.

Stillingstitler i skolen bør beholdes – Lektor- og lærertitlene bør beskyttes

Opplæringsforskriftens § 14-11 om stillingstitler fastslår at «*Stilling i grunnskolen og i videregående opplæring skal normalt vere lærar, adjunkt eller lektor*».

Norsk Lektorlag ber om at bestemmelsen om stillingstitler videreføres i ny opplæringslov, og at de faglige kravene til den enkelte stillingstittel tydeliggjøres i lov og forskrift. Som følge av de nye grunnskolelærerutdanningene (GLU 1-7 og 5-10) er det trolig nyttig å presisere at de nye stillingstitlene i skolen «*skal normalt vere lærar, adjunkt, grunnskolelærer eller lektor*».

Å beskytte lektor- og lærertitlene vil bidra til å styrke yrkets status, og understreke hvor viktig det er å bruke undervisningspersonale med godkjent utdanning og fagkompetanse i undervisningsfaget. Å se nærmere på bruken av stillingstitler i skolen er i samsvar med Stortingets anmodningsvedtak nr. 774, 7. juni 2017 omtalt i KDs budsjettproposisjon for 2019, som sier at «Stortinget ber regjeringen utrede om det er behov for å beskytte lærertittelen.»

Sammen med en eventuell sertifiseringsordning, som er omforent, vil beskyttelse av titlene øke oppmerksomheten rundt betydningen av kompetente lærere og mer effektivt kunne stanse bruken av ufaglært og ukvalifisert undervisningspersonale.

Bruk av tittelen lektor krever fullført mastergrad eller hovedfagseksamen og akademisk faglig fordypning som kvalifiserer for å undervise på videregående skole. Dette bør entydig fastslås.

Med vennlig hilsen

Rita Helgesen,

leder